

Uralica 1
Helsingiensa

Lähivertailuja 18

TOIMITTANEET
HELLE METSLANG
JA RIHO GRÜNTAL

HELSINKI 2008

Soome-eesti tõlkeprobleeme: personaalpronoomeni valik

KERSTI LEPAJÕE

Helsingi ülikool

1. Sissejuhatus

Artikkel on välja kasvanud minu igapäevatööst Helsingi ülikooli soome-ugri keelte osakonnas. Õpetades eesti keelt soomlastest üliõpilastele, kerkib esile rida probleeme, mis eesti keele õppimise-õpetamise võõrkeelena keeruliseks teevad. Eesti keele vormi- ja sõnamoodustuse keerukusele lisaks on probleemseteks valdkondadeks erinevad lausemoodustustüübid, sihitise funktsioonid, rektsioonid jms. Ka lähedast sugulaskeelt emakeelena kõneleva õppija ees on omajagu karisid, nagu näiteks ennustamatu tüvevaheldus, libasarnasused ja homonüümia, milles eksimisi on raske vältida. Paratamatult kerkivad sellised küsimused kõneaineks kesk- ja ülemastme kursustel. Eesti ja soome keele probleemsete valdkondade õpetamist on arutatud alates 1975. aastast soome-eesti kontrastiivseminaridel, seminaridel kajastamist leidnud ainesest on sündinud kogumike sari „Lähivertailuja“, mille seni viimane, 17. number ilmus 2006. aastal (Kaivapalu – Pruuli 2006).

Üks selliseid probleemseid valdkondi on personaalpronoomeni vormi valik, mis esimesel pilgul on eesti ja soome keeles üsna sarnane, aga tegelikult on variantide tähendused ja kasutuskontekst üsna erinevad. Vaatlen artiklis personaalpronoomenite variantide valiku kriteeriume kummaski keeles ja üritan näidata valikute seotust emakeele valikukriteeriumitega. Algaja tõlkija jaoks on valdkond üsna keeruline, seda enam, et kindlaid reegleid pronoomeni variantide kasutuse osas pole võimalik sõnastada – pigem juhivad pika ja lühikese kuju kasu-

tamist tendentsid. Näitematerjalina olen kasutanud Helsingi ülikoolis 2005.–2006. õppeaastal peetud soome-eesti tõlkekursuse (ZVI 312, ülemaste) raames tõlgitud tekste. Materjali piiratuses tingitult keskendub arutus peamiselt 1. isiku personaalpronoomenitele.

2. Isikudeiksis

Keel toetub ühelt poolt keelevälisele tegelikkusele, mis on meile kogemuslikult ühine, teiselt poolt omaenda struktuurile, grammatikale, semantikale. Keel seostub otseselt tegelikkusega deiksise kaudu, vormide ja sõnade kaudu, mis viitavad kõnehetke situatsioonile. Deiktulisteks peetakse situatsiooni kaudu interpreteeritavaid sõnu, nagu demonstratiiv- ja personaalpronoomenid ning suhtluse aja ja kohaga suhestuvaid väljendeid. Sellised on eesti keeles näiteks sõnad *see, siin, praegu, mina, äsja, niisugune, näe, vaata*. Ent deiktilisus kuulub ka paljude muude sõnade ja konstruktsioonide tähendusse, selleta ei saaks näiteks mõista vahet sõnade *tulema* ja *minema* vahel.

Deiksis on universaalne nähtus, mis on omane kõikidele keeltele, luues seose keele ja konteksti vahele (Levinson 1983: 54). Eesti keeleteaduses on deiktikutega lähemalt tegelnud Renate Pajusalu, kes oma väitekirjas defineerib deiktulistena sõnu, mille kasutus ja interpreteerimine sõltuvad situatsioonist, mis valitseb nende lausumise hetkel. R. Pajusalu on põhiliselt keskendunud oma uurimustes deiktikute esinemisele suulises kõnes. Samad lähenemisviisid on rakendatavad aga ka kirjalike tõlketekstide analüüsimisel, sest lõpuks sõltub iga ütluse ja sõna interpretatsioon kontekstist, st keelekasutajate kokkuleppes, mida mingi sõna selles kontekstis tähendab.

Eristatakse kolme deiksise liiki: isikudeiksist (*mina, sina*), ruumi-deiksist (*siin, seal*) ja ajadeiksist (*praegu, siis*) (Pajusalu 1999: 17–19). Isikudeiksis on kuueliikmeline: kolm isikut ainsuses ja kolm mitmuses. Esmaseks isikudeiksiseks nimetatakse pronoomeneid *mina* ja *sina*. Need on põhikategooriad: *mina* kui kõneleja ja *sina* kui kõnetatav. Neid koos nimetatakse ka primaarseks rollideiksiseks, sest nende referendi mää-

ratlemine selgub dialoogi rollide kaudu. *Mina*-deiksis on alati definiitne (Larjavaara 1992: 45). Isikudeiksise alla kuuluvad ka *meie* – *teie*. *Meiega* viidatakse kõnelejale ja veel kellelegi (kuulaja võib olla nende hulgas, aga ei pruugi olla). Nimetusega *teie* viidatakse kõnetatavale ja veel kellelegi, aga mitte kõnelejale.

Kolmanda isiku kategooria *tema* – *nemad* on rollideiksisega seotud negatiivselt: *tema* – *nemad* pole ei kõneleja ega ka kuulaja. R. Pajusalu sõnul jääb kolmas isik kui häguste piiride väljendaja isiku- ja demonstratiivdeiksise piirialale, olles seotud nii kõnesituatsiooni rollide kui ka rollidest väljapoole jääva reaalsusega (Pajusalu 1999: 25; 2005: 107–134).

Isikudeiksise väljendusvõimalused on seotud keele personaalpronoomenite ehk isikuliste asesõnade süsteemiga, mis keeliti on üsnagi erinev. Näiteks inglise keeles pole võimalik eristada ainsuse ja mitmuse 2. isikut (*you*). (Levinson 1983: 69.)

3. Eesti keele personaalpronoomenitest

Eesti keele personaalpronoomeniteks on prosubstantiivid *mina* (*ma*), *sina* (*sa*), *tema* (*ta*), *meie* (*me*), *teie* (*te*) ja *nemad* (*nad*). Personaalpronoomenid esindavad lauses kõneleja või kuulaja isikut või kõnesituatsioonivälist isikut märkivat substantiivi (EKG I: 27). Eesti keele pronoomenisüsteemi omapäraseks jooneks on personaalpronoomenite pikkade ja lühikeste paralleelvormide olemasolu nii kõne- kui ka kirja-keeles.

<i>mina</i> (<i>ma</i>)	<i>meie</i> (<i>me</i>)
<i>sina</i> (<i>sa</i>)	<i>teie</i> (<i>te</i>)
<i>tema</i> (<i>ta</i>)	<i>nemad</i> (<i>nad</i>)

Muudes keeltes on see küllalt haruldane nähtus. Näiteks soome kirja-keeles kasutatakse vaid pikka kuju (*minä*, *sinä*) rõhutatud positsioonis või vastanduse puhul. Muudel juhtudel väljendatakse isikut valdavalt pöördelõpuga (*-n*, *-t* jne.), kolmanda võimalusena lisandub isiku väljendamine possessiivsufiksi (*-ni*, *-si* jne.) abil. See-eest soome kõnekeeles

on lühikeste variantide olemasolu täiesti tavapärane, kusjuures iseloomulik on variantide paljusus: *mä, mää, mie, miä* ja *sä, sää, sie, siä* (ISK: 706–707). Personaalpronoomeni lühikestest ja pikkadest variantidest ning nende kasutamisest on Soomes tehtud mitmeid uurimusi. Pirkko Nuolijärvi nimetab, et paralleelselt pika variandiga esinevad lühikujud murretes ja kõnekeeles nominatiivis (*mä, sä*), genitiivis (*minun, mun*), partitiivis (*minua, mua*), akusatiivis (*minut, mut*), sisekohakäänetes (näiteks illatiivis *minuun, muhun*) ja väliskohakäänetes (näiteks *minulle, mulle*). Nuolijärvi rõhutab, et see on üks võimalikke viise oma kõnet teadlikult reguleerida vastavalt sellele, kui prestiižikas üks või teine sotsiaalne dialekt on. (Nuolijärvi 1986: 169–178).

Eesti keeles ei ole pronoomenivariandi valik seotud sotsiaalsete ega stilistiliste teguritega. Kõige põhjalikumalt on eesti keele personaalpronoomenikujude valikut mõjutavaid tegureid uurinud Raili Pool (1999: 158–183). Ta nimetab, et pronoomenikuju valiku määravad oluliste teguritena sõnavormi esiletõstetus ja kääne ning nende omavaheline koosmõju. Esiletõstetus on seotud info fokuseeritusega ning selle väljendamise vormiliseks vahendiks on rõhk ja pikk pronoomenikuju.

Mina olen su üles kasvatanud.

Esiletõstetust saab väljendada ka partiklitega nagu näiteks *ka, küll, hoopis, samuti, just* ja liitepartikli *-ki/-gi* abil. Partikli kasutamine süvendab fokuseeritust.

Mina ju olen su üles kasvatanud.

Mina küll ei mäleta, et ta oleks seda ütelnud.

Ka mina tunnen, et olen väsinud.

Pronoomeni esiletõstetusega kaasneb sageli ka vastandus. Pika vormiga tuuakse esile pronoomenis sisalduva info olulisust.

Mina olen Mart, sina oled Kai.

Sina teed palju tööd, aga mina ei tee.

Mina olen su üles kasvatanud, aga sina pole minu heaks midagi teinud.

Lühikesekujulised pronoomenid esinevad lauses tavaliselt rõhuta positsioonis. Funktsionaalselt tähendab see mittefokuseeritust, mitte-esiletõstetust. Lühikujuline pronoomen on tavaliselt lausealguline subjekt.

Ma tulen sulle homme vastu.

Ma ei taha sinna minna.

Mati Hint peab pronoomenite lühikujusid kliitikuteks ja nimetab, et neid ei saa võrdsustada täisväärtuslike ühesilbiliste sõnadega, sest need esinevad lauses peaaegu alati rõhuta positsioonis ja moodustavad koos teiste sõnadega ühe kõnetakti. (Hint 1998: 145–146).

Samu valikukriteeriume rõhutatakse ka eesti kui võõrkeele õpetamisel. Hannu Remes oma grammatikas “Viron kielioppi” (1983: 104–107) nimetab, et pikka pronoomenivarianti kasutatakse lauserõhulises positsioonis, lühikest rõhutus positsioonis. Ka eesti keele probleemseid piirkondi selgitav Käsiraamat „Keelehärm“ rõhutab, et nominatiivis tähistab pikk kuju personaalpronoomeniga viidatud isiku või eseme rõhutamist (Metslang jt. 2003: 41).

Eesti keele pikki pronoomenikujusid saab käänata kõigis käänetes. Ainult pikka pronoomenikuju kasutatakse translatiivis (*minuks, sinuks*), terminatiivis (*minuni, sinuni*) essiivis (*minuna, sinuna*), abessiivis (*minuta, sinuta*). Ka partitiivis ei saa pikka ja lühikest pronoomenit vastandada - kasutusel on vaid üks, neutraalkuju (*mind, sind*). Ülejäänud käänetes esinevad paralleelselt nii pikk kui ka lühike variant.

Personaalpronoomeni variandi valikut mõjutab kääne. R. Pool (1999) on uurinud pronoomenikujude esinemist draamatekstis ja suulises vestluses. R. Pooli järgi esineb nominatiivis nii draamatekstis kui ka suulises vestluses kõige enam lühikest pronoomeni kuju – vastavalt 62,1% ja 64%, vaid pöördelõpuga ehk nullpronoomeniga on väljendatud isikut draamatekstis 28,9%, vestluses 24,9%. Pikka pronoomenikuju esines nominatiivis draamatekstis vaid 9% ja vestluses 11,1% juhtudest. Lühikujude rohkust seletab R. Pool lause teatestruktuuriga (1999: 163–167). Nominatiivis on pronoomeni lühikuju tavaline.

Genitiivis esineb pikka ja lühikest pronoomenikuju R. Pooli uurimuse järgi võrdselt. Rõhutus asendis näib olevat tegu pika ja lühikese vormi vaba varieerumisega. Nagu M. Hint (1998: 145) nii peab ka R. Pool genitiivi lühivorme kliitikuteks, mis prosoodiliselt kuuluvad kokku järgmise sõnaga (Pool 1999: 168). Esiletõstetuse puhul on genitiivis nagu nominatiiviski tavaline pikk pronoomenikuju.

*(...) on ju mehele ja naisel tihti niimoodi et on **minu** lapsed ja **sinu** lapsed ja siis on meie lapsed*

Kaassõnafrasias esineb pronoomeni genitiiv valdavalt pikas vormis. Kaassõnadega sarnaselt käituvad ka grammatikaliseerunud vormid nagu (*minu/sinu*) *arust*, (*minu/sinu*) *teada*, (*minu/sinu*) *arvates* (Pool 1999: 170).

***Minu** teada pidi vanaema terve päeva kodust ära olema.*

Sisekohakäänetes kasutatakse lühivariante (*mus*, *sus*) väga harva. Pikka pronoomenikuju kasutatakse siin nii esiletõstetuna kui ka mitteesiletõstetuna.

*Mis **minusse** puutub, siis ei taha ma sellest rääkida.*
***Sinust** poleks ma seda oodanud.*

Tundub, et sisekohakäänete puhul ei mängi pronoomenikuju valikul rolli mitte niivõrd fokuseerimine või paiknemine lause teemas või reemas, vaid hoopis kääne ise. Sisekohakäänded on personaalpronoomenite puhul harva esindatud ja valitakse pikem pronoomeni vorm kui tuntum ja tavalisem. (Pool 1999: 173.)

Väliskohakäänetest allatiivis ja adessiivis kasutatakse peamiselt lühikest pronoomenikuju (*mulle*, *mul sulle*, *sul*). Ablatiivis on domineerivam pikk vorm (*minult*, *sinult*). Allatiivi ja adessiivi lühivormide sagedust on seletatud ka nende fonoloogilise kujuga, mis sobib nii rõhutusse kui ka rõhulisse lausepositsiooni (Pool 1999: 176).

Translatiivis, terminatiivis, ja abessiivis (*minuks*, *minuni*, *minuta* – *sinuks*, *sinuni*, *sinuta*) kasutatakse vaid pikka pronoomenikuju, ka

komitatiivis (*minuga – sinuga*) on pikk kuju valdav ja lühike variant on kasutusel vaid kõnekeeles. (Pool 1999: 177–179.)

4. Personaalpronoomenite kasutamisest tõlketekstides

Isiku väljendamist soome tõlketekstides on tekstikorpuste alusel uurinud Anne Mauranen ja Liisa Tiittula (2005: 35–69). Uurijad peavad isiku väljendamist tõlkijale keeruliseks probleemiks, sest võimalused isikut väljendada on eri keeltes üsna erinevad. Näiteks indoeuroopa keeltes, millest palju soome keelde tõlgitakse, on personaalpronoomenitel tekstis täita suuremad ülesanded kui soome keeles. Seetõttu kasutatakse saksa ja inglise keeles pronoomeneid tunduvalt rohkem kui soome keeles. Soome keeles seevastu on kõneleja isiku väljendamiseks lai valik võimalusi: personaalpronoomenid ja nende variandid, verbi pöördelõpud, possessiivsufiks, isikule saab viidata ka passiiviga. Tõlkija peab seega tegema valiku. Suure tekstimassi alusel on uurijad jõudnud järeldusele, et soomekeelsetes tõlketekstides kasutatakse personaalpronoomeneid märksa enam kui algupärasest soomekeelses tekstis. Eriti palju erinevad tõlketekstid algupärasest soomekeelsest tekstist 1. ja 2. isiku kasutuse poolest. Näiteks pronoomen *minä* esines tõlketekstides üle 2,5 korra enam kui algupärasest soomekeelses tekstis. Soome algupärasest tekstides on ainsuse 1. isik selgelt enam väljendatud verbi pöördelõpuga, see-eest tõlketekstides on tendents väljendada isikut eksplitsiitselt personaalpronoomeni abil, nii nagu seda on tehtud lähtekeeleski. Näiteks on *minä*-pronoomen soomekeelses tekstis rõhutatud, tavaline on *minä* kasutamine kontrastiivses kontekstis

Isä on juristi ja minä olen viisas näissa asioissa.

Kuna kõnekeeles pole *minä* tavaline, on alati problemaatiline, kuidas tõlkida dialooge.

5. Personaalpronoomenid eestikeelsetes tõlketekstides

Helsingi ülikoolis 2005.-2006. õppeaastal peetud soome-eesti tõlkekursuse raames tõlkisid soomlastest üliõpilased eesti keelde erinevat tüüpi tekste. Eesmärgiks oli teha tõlkekatsetusi nii ilukirjanduse kui ka meediastekstide vallast. Ilukirjandustekstide valikukriteeriumiks oli nende kujundlikkus ja omapärane keelekasutus, aga muidugi ka uudsus, nii E. Tikka “Mykkä lintu” kui ka M. Tikkase romaan “Kaksi” on ilmunud 2004. aastal ja neid pole eesti keelde tõlgitud. Valitud ajakirjandustekstid olid seotud näiteks tol ajal aktuaalse presidendivalimiste teemaga (Elonen, Kaarto 2006), aga ka keskkonna ja kultuurilooga. Kokku pole materjal kuigi suur, natuke üle 18 000 sõna 24 tõlketekstist, mille pikkus jäi 600-1000 sõna vahele. Tõlgetest ilmneb, et pronoomenikuju valik pole sugugi iseenesestmõistetav: ka eesti keelt võõrkeelena väga hästi kõnelev ja kirjutav inimene võib tunda ebakindlust personaalpronoomeni kuju valikul.

Tekstimaterjalis esineb lühikest kuju *ma* 44 korda ja pikka kuju *mina* 31 korda, vaid pöördelõpuga on väljendatud isikut 8 korda. *sina*-iskut esineb analüüsitud tõlketekstides vaid paar korda ja seetõttu ei saa nende kasutusest mingeid järeldusi teha. Järgnev käsitus puudutab seega esimese isiku personaalpronoomeni kasutust tõlgetes.

Kui soome keeles on isikut väljendatud verbi pöördelõpuga, siis kasutab enamik tõlkijaid eestikeelses tekstis pronoomeni lühivormi. Personaalpronoomen *ma* esineb enamasti lausealgulise subjektina nominatiivis ja on järgnevates lausetes rõhuta positsioonis.

- (1) *Ma ei läinud trotsist ega mõtlematusest...*
(*En lähtenyt uhmasta enkä ajattelemattomuudesta, ...*)
(Tikka 2004: 65)
- (2) “*Ma oleksin meeleldi esinenud ka teises voorus, sest seal mindi vestlusega palju kaugemale,*” ütles Vanhanen.
(“*Olisin ollut mielelläni mukana toisella kieroksella, tässä päästiin keskustelussa paljon syvemälle,*” Vanhanen sanoi.)
(Elonen – Kaarto 2006)

Selline valik tundub loomulikuna, sest subjekti funktsioonis pronoomeni pole kummalgi juhul rõhutatud. Näite (2) puhul võiks lähtetekstiga sarnaselt ka pronoomeni ära jätta, näite (1) puhul pole see võimalik, sest erinevalt soome keelest eitavatel vormidel eesti keeles isikutunnust pole.

Kuna adessiivis on eesti keeles tavalisem ja levinum pronoomeni lühikuju, siis võidakse ka algupärase pika pronoomenivormi tõlkevastena kasutada lühikest pronoomenit *mul*, kui soome keeles vormilistel põhjustel pronoomenit ära jätta ei saa.

(3) *Mul* polnud enam nälga, sest Aatos oli võtnud taskust võileivapaki ja andnud selle mulle /.../.

(*Minulla* ei enää ollut nälkä, sillä aatos oli ottanut taskustaan voileipäpaketin ja antanut minulle /.../. (Tikka 2004: 67)

Pikk pronoomenivariant on eesti keeles loogiline valik, kui tegemist on rõhutamiseiga. Näiteks võrdluskonstruktsioonis on võrdluse komponendid alati rõhutatud ja tõlkijad ongi näidetes (4) ja (5) lähteteksti eeskujul valinud ka tõlkes pika pronoomenikuju.

(4) /.../ me andsime neile nimeks Sipelgad, sest üle põranda kulges lakka-
matu sipelgate paraad.

– Kas sipelgad on tähtsamad kui *mina*?- küsis ta kord teravalt.

(... me annoimme sille nimeksi ”Muurahaiset” koska lattian poikki kulki taukoamaton mustamuurahaisten paraati.

– Ovatko Muurahaiset tärkeämpiä kuin *minä*? hän onnistui kerran kärjistämään.) (Tikkanen 2004: 67)

(5) Nii palju kui *mina* tean, ei saanud keegi kaardvihikuga vastu näppe.

(*Minun tietääkseni* kukaan ei koskaan saanut karttavihosta läimäystä edes sormilleen.) (Tikkanen 2004: 68)

Genitiivivormis pronoomeni *minun* kasutamine algupärasest tekstis lausetes (6) ja (7) viitab rõhulisele positsioonile. Seda on tajunud ka tõlkijad ning valinud eesti keeles pika pronoomenivariandi nii kaassõnafraasis (6) kui ka korduskonstruktsioonis (7).

(6) *Minu teada, ei saanud keegi kordagi kaardvihikuga vastu näppe.*
(Minun tietääkseni kukaan ei koskaan saanut karttavihosta läimäystä
edes sormilleen. (Tikkanen 2004: 68)

(7) *Mind hiiüti tagasi, eraldas in oma nime. Minu nime, mida Aatos ei*
kuulnud.
(Minua huudettiin takaisin, erotin oman nimeni. Minun nimeni, jota
Aatos ei kuullut. (Tikka 2004: 66)

Küsitavusi tekitab tõlkija valik kõige sagedamini juhtudel, kui lähtetekstis on kasutatud isiku väljendamiseks ainult pöördelõppu, aga tõlkija on valinud pika pronoomenivariandi. Sellisel puhul tundub loomulikum kas üksnes verbi isikuvorm või pronoomeni lühike kuju. Pikk personaalpronoomenikuju näidetes (8) ja (9) tekitab eestlasest lugeja jaoks ebakõla.

(8) *Mina unustasin teised ära, nad jäid peatuma kuhugi suure hoone*
taha.
(Unohdin toiset, he saivat jäädä jonnekin suuren rakennuksen nurk-
kien taakse.) (Tikka 2004: 65)

(9) *Mina ei läinud trotsist ega mõtlematusest ...*
(En lähtenyt uhmasta enkä ajattelemattomuudesta, ...)
 (Tikka 2004: 65)

Näidete (8) ja (9) puhul on soomekeelses originaaltekstis väljendatud isikut üksnes verbivormiga, mis viitab sellele, et subjekt pole fokuseeritud ega rõhutatud ja ka tõlkes pole põhjust isikut esile tõsta. Kõik küsitavad tõlkevasted on nominatiivsubjekti kohta, ka Raili Pooli järgi on just nominatiivsubjekti puhul lühikese ja pika pronoomenivariandi tähenduslik vahe kõige selgem.

Deiktilistena saab käsitleda ka mitmuse personaalpronoomeneid *meie* ja *teie*. *Meie*-deiksis on eesti keeles nagu paljudes teisteski keeltes kollektiivi väljendaja: *meie* viitab kollektiivina tajutavale isikute hulgale, mis vestluse või kirjaliku teksti teatud etapil kõneleb, mõtleb, tunneb ja

tegutseb identsena. Seda väljendab *meie*-pronoomen ja mitmuse 1. pööre. (Pajusalu 1999: 56–59.) Ka soome keele *me*-deiksist peetakse maksimaalselt laiaks, mis ühendab vähemalt kõneleja ja kuulaja isiku, aga enamasti on *me* taga veel mingi suurem rühm (Larjavaara 1992: 71–75). Tüüpiline on 'meie' kasutamine siis, kui kõneleja püüab oma väite taha tuua kogu kollektiivi. *Meie*-pronoomeni kasutust analüüsidest on põhitähelepanu pööratud *meie* viiteala tõlgendusvõimalustele, pronoomeni pika ja lühikese vormi vaheldust pole põhjalikumalt uuritud. Analüüsitud tõlgetes *teie*-pronoomenit ei esinenud, mitmuse 1. isikut väljendavat *meie*-pronoomenit esineb 12 korda, lühikest varianti *me* 8 korda. Seetõttu ei saa ka järgnevatest näidetest kaugemale minevaid järeldusi teha.

Näites (10) on lähtetekstis kasutatud lisaks verbi isikuvormile ka pronoomeni *me*, mis peaks viitama rõhutamisele. Osa üliõpilasi oli selle tõlkinud lühikese pronoomenivormiga *me*, osa üliõpilasi aga kasutas pikka kuju *meie* (11). Mõlemad tõlkevasted tunduvad selles kontekstis vastuvõetavad.

(10) *Henrikule ei meeldinud üldse, et ma veetsin aega töötoas. Me panime sellele nimeks Sipelgad, sest üle põranda kulges lakkamatu sipelgate paraad.*

(*Henrik ei yhtään pitänyt siitä että vietin aikaa työhuoneella, me annoimme sille nimeksi ”Muurahaiset” koska lattian poikki kulki taukoamaton mustamuurahaisten paraati.*) (Tikkanen 2004: 67)

(11) *Meie panime sellele nimeks Sipelgad, sest üle põranda kulges lakkamatu sipelgate paraad.*

Näites (12) soome keeles pronoomeni ei ole, isikut väljendab possessiivsufiks *-mme*. Teksti eesti keelde tõlkides kasutavad üliõpilased pikka varianti *meie*. Genitiivis kasutatud *meie* on eesti keeles tavaline, lühivorm sellesse lausesse ei sobiksi.

(12) *Meie hommikused autosõidud linna olid omaette lugu.*

(*Aamuiset automatkamme kaupunkiin olivat luku sinänsä.*)

(Tikkanen 2004: 68)

6. Kokkuvõte

Personaalpronoomenite lühikese ja pika kuju kasutamist ei juhi mingid kindlad reeglid. Pigem võib rääkida tendentsidest. Kõige olulisem tegur, mis valikut mõjutab, on esiletõstetus, teise tegurina võiks nimetada käänet. Pika ja lühikese pronoomenikuju tähenduserinevus on kõige silmatorkavam nominatiivis. Kuna soome keeles sellist nähtust ei esine, on soomlasest üliõpilasel raske tajuda, millal valida eesti keeles personaalpronoomeni pikk, millal lühike variant. Nii on personaalpronoomeni variandi valikutega hädas üliõpilased, kes alles esimesi tõlkimise kogemusi omandavad. Ühe tendentsina, mida õpetamisel võiks rõhutada, oleks see, et vastandamise puhul on pikk variant ainuõige. Kui aga soome keeles on väljendatud isikut üksnes possessiivsufiksi või verbi isikuvormiga, on küsitav seda tõlkida eesti keelde pika pronoomenivariandiga. Kuna tõlkimise õpetamisel paistis selliste vigade hulk eriti silma, siis oleks põhjust variantide valikut uurida suurema tekstimaterjali põhjal.

Keelenäidete allikad

Tikka, Eeva 2004: Mykkä lintu. Jyväskylä: Gummerus.

Tikkanen, Märta 2004: Kaksi. Kohtauksia eräästä taitelija-avioliitosta. Helsinki: Tammi.

Kirjandus

EKG I = Erelt, Mati – Kasik, Reet – Metslang, Helle – Rajandi, Henno – Ross, Kristiina – Saari, Henn – Tael, Kaja – Vare, Silvi 1995: Eesti keele grammatika I. Morfologia, sõnamoodustus. Peatoimetaja Mati Erelt. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Eesti Keele Instituut.

Elonen, Piia – Kaarto, Hanna 2006: Sauli Niinistö myönsi tappionsa: Madame voitti, mies hävisi. – Helsingin Sanomat 30.01.

Hint, Mati 1998: Häälikutest sõnadeni. Eesti keele häälikusüsteem üldkeeleteaduslikul taustal. Tallinn: Valgus.

- ISK = **Hakulinen, Auli** (peatoimetaja) – **Vilkuna, Maria** – **Korhonen, Riitta** – **Koivisto, Vesa** – **Heinonen, Tarja Riitta** – **Alho, Irja** 2004: Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.
- Kaivapalu, Annekatrin** – **Pruuli, Külvi** (toim.) 2006: Lähivertailuja 17. Jyväskylä Studies in Humanities. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto
- Larjavaara, Matti** 1992: Suomen deiksis. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Levinson, Stephen** 1983: Pragmatics. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mauranen, Anna** – **Tiittula, Liisa** 2005: MINÄ käännössuomessa ja supisuomessa. – Anna Mauranen & Jarmo Harri Jantunen (toim.), Käännössuomeksi. Tutkimuksia suomennosten kielestä, lk. 35–69. Tampere Studies in language, Translation and Culture Sarja A. Vol 1. Tampere: Tampere University Press
- Metslang, Helle** – **Krall, Ingrid** – **Pajusalu, Renate** – **Saarso, Kristi** – **Sõrmus, Elle** – **Vare, Silvi** 2003: Keelehärm. Eesti keele probleemseid piirkondi. Tallinn: TPÜ kirjastus.
- Nuolijärvi, Pirkko** 1986: Kolmannen sukupolven kieli. Helsinkiin muuttaneiden suurten ikäluokkien eteläpohjalaisten ja pohjoissavolaisten kielellinen sopeutuminen. SKS 436. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Pajusalu, Renate** 1999: Deiktikud eesti keeles. Dissertationes Philologiae Estonicae Universitatis Tartuensis 8. Tartu: Tartu ülikooli kirjastus.
- Pajusalu, Renate** 2005: Anaphoric pronouns in spoken Estonian. – Laury, Ritva (toim.), Minimal reference. The use of pronouns in Finnish and Estonian discourse, lk 107–134. Studia Fennica. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura,
- Pool, Raili** 1999: About the use of different forms of the first and second person singular personal pronouns in Estonian cases. – Mati Ereht (toim.), Estonian: Typological Studies III, lk. 158–184. Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 11. Tartu: University of Tartu.
- Remes, Hannu** 1983: Viron kielioppi. Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY.